

2-TOM, 10-SON

SAMURAYLARNING INQIROZI VA ZAMONAVIY ARMIYA TASHKIL
ETILISHI

Rustam Mamajonov

Tadqiqotchi

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Annotatsiya. Meydzi davridagi harbiy islohotlar, Yaponiyaning g'arb andozasi asosida zamonaviy davlatga aylanishi va zamonaviy armiyani shakllantirish yo'lidagi urinishlar haqida so'z yuritiladi. Jumladan 1873-yilda majburiy harbiy xizmat joriy etilishi bilan samuraylarning eksklyuziv harbiy roli pasayishini anglatib, har qanday yapon erkagi harbiy xizmatga chaqirilishi mumkinligini belgiladi, bu esa samuraylarning Yaponiya mudofaasidagi monopoliya mavqeyini tugatdi.

Kalit so'zlar: Meydzi davri, feodal tuzum, samurai, Bushido (samuray axloqiy kodeksi), han (feodal mulklar), Satsuma qo'zg'oloni, Saigo Takamori, Xitoy-Yaponiya urushi, Rossiya-Yaponiya urushi.

Meydzi davrining boshlanishi bilan Yaponiya davlatining ijtimoiy va siyosiy tuzumi tubdan o'zgaradi. Bu o'zgarishlar, ayniqsa, samuraylar sinfiga katta ta'sir ko'rsatdi. Samuraylar asrlar davomida Yaponiya jamiyatining siyosiy va harbiy elitasini tashkil qilgan, lekin Meydzi islohotlari ularning mavqeyini yo'q qiladigan inqiroz davrini boshlab berdi. Yaponiyaning modernizatsiyaga intilishi va zamonaviy armiya tashkil etilishi natijasida samuraylar o'zlarining an'anaviy rovidan mahrum bo'lishdi. Ushbu tezisda samuraylarning inqirozi va Yaponiya zamonaviy armiyasining tashkil etilishi jarayoni tahlil qilinadi.

Tokugava shogunati davrida (1603–1868) samuraylar Yaponiyada eng yuqori ijtimoiy sinf sifatida mavjud edi. Ular asosan harbiy xizmat va davlat boshqaruvida ishtirok etishar, o'z navbatida, shogunlarga xizmat qilishar edi. Ular boshqa ijtimoiy sinflardan ma'lum imtiyozlarga ega bo'lib, o'zlarining urf-odatlarini va kodlarini – bushido (samuray axloqiy kodeksi) asosida yashardilar. Biroq, 1868-yildagi Meydzi restavratsiyasi bilan Yaponiya zamonaviy davlatga aylanish yo'lini tanladi va bu jarayonda samuraylarning eski tartibidagi o'rnini tobora yo'q qila boshladi.

Meydzi davri islohotlari samuraylar sinfini birinchilardan bo'lib nishonga oldi. Birinchi katta zarba samuraylarning merosiy maqomidan voz kechilganida bo'ldi. 1871-yilda hukumat han (feodal mulklar) tizimini tugatdi va o'rniga prefekturalar asosida yangi

2-TOM, 10-SON

ma'muriy bo'linmalar tashkil qildi. Bu o'zgarish natijasida samuraylar o'zlarining eski feodal xo'jayinlariga xizmat qilishdan mahrum bo'ldi. Bundan tashqari, hukumat 1873-yilda majburiy harbiy xizmat joriy etilishi bilan samuraylarning eksklyuziv harbiy roli ham bekor qilindi. Yangi qonun har qanday yapon erkagi harbiy xizmatga chaqirilishi mumkinligini belgiladi, bu esa samuraylarning Yaponiya mudofaasidagi monopoliya mavqeyini tugatdi.

Samuraylar o'z mavqeyini yo'qotishdan norozi bo'lib, bir necha bor isyon ko'tarishga harakat qildilar. Eng mashhur qo'zg'olonlardan biri 1877-yildagi Satsuma qo'zg'oloni bo'ldi. Ushbu qo'zg'olon samuraylarning o'z rahbarlari bo'lmish Saigo Takamori boshchiligida yangi zamonaviy hukumatga qarshi chiqishlari edi. Biroq, zamonaviy qurollangan armiya tomonidan qo'zg'olon bostirildi va bu voqea samuraylar sinfining yakuniy inqirozi bo'lib tarixda qoldi. Satsuma qo'zg'oloni samuraylarning an'anaviy rolidan voz kechib, zamonaviy armiya va davlat tizimiga o'tishining muqarrarligini ko'rsatdi.

Yaponiyaning zamonaviy armiyasini tashkil etish jarayoni milliy mudofaani kuchaytirish va G'arb davlatlari bilan raqobatlashish maqsadida amalga oshirildi. Hukumatning asosiy maqsadi samuraylar sinfiga asoslangan armiya emas, balki butun xalqni himoya qilishga qodir bo'lgan milliy armiya yaratish edi. 1873-yilda joriy etilgan majburiy harbiy xizmat qonuni Yaponiya erkaklariga (20yoshdan oshgan) uch yillik xizmatni majburiy qilib qo'ydi. Bundan tashqari harbiy xizmatdan keyin 4yil davomida zaxiraga olinib, urush holatlarida armiyaga chaqirilishni majburiy qildi. Bu qonun G'arb davlatlarining milliy armiyalaridan ilhomlangan bo'lib, yangi zamonaviy harbiy tizimni joriy qildi. Shuningdek, Yaponiya hukumati o'zining yangi armiyasini modernizatsiya qilish maqsadida G'arb davlatlaridan harbiy maslahatchilarni jalb qildi, ular orasida Germaniya va Fransiya mutaxassisleri yetakchi o'rinda turar edi.

Yangi tashkil etilgan armiya uchun zamonaviy qurollar va texnologiyalar sotib olindi va Yaponiya harbiy sanoatini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Armiyaning modernizatsiyasi samuraylarning o'rniga kelgan yangi avlod askarlarni tayyorlash bilan davom etdi. Harbiy texnologiyalar, strategiyalar va ta'lim tizimi G'arbiy mamlakatlardagi ilg'or tajribalarga asoslangan bo'ldi. Bu islohotlar natijasida Yaponiya armiyasi XIX asr oxiriga kelib kuchli va zamonaviy armiyaga aylana boshladi.

Yangi armiya Yaponiya xalqaro sahnaga chiqishida katta rol o'ynadi. 1894-1895 yillardagi Xitoy-Yaponiya urushi va 1904-1905 yillardagi Rossiya-Yaponiya urushi bu armiya kuchining real namoyishi bo'ldi. Ushbu urushlardagi g'alabalar Yaponiya xalqaro

2-TOM, 10-SON

maydonda qudratli davlat sifatida tanilishiga sabab bo'ldi va uning mintaqaviy yetakchilik pozitsiyalarini mustahkamladi.

Xulosa qilib aytganda, samuraylar sinfining inqirozi Yaponiya tarixidagi tub burilish davriga to'g'ri keldi. Yaponiyaning modernizatsiyaga intilishi va zamonaviy davlat qurilishi yo'lida samuraylarning an'anaviy roli bekor qilindi, o'rniga esa milliy armiya tashkil etildi. Bu jarayon Yaponiya jamiyatini zamonaviylashtirish va uni jahon siyosiy sahnasida raqobatbardosh davlatga aylantirishda muhim qadam bo'ldi. Zamonaviy armiya orqali Yaponiya o'z harbiy kuchini mustahkamlab, xalqaro maydonda muvaffaqiyat qozondi, bu esa uni XIX asr oxirida Osiyoning yetakchi davlatiga aylantirdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- Friday K. F. The Dawn of the Samurai //Japan Emerging. – Routledge, 2018. – C. 178-188.
- Sonoda H. The decline of the Japanese warrior class, 1840-1880 //Nichibunken Japan Review. – 1990. – C. 73-111.
- Howland D. R. Samurai status, class, and bureaucracy: A historiographical essay //The Journal of Asian Studies. – 2001. – T. 60. – №. 2. – C. 353-380.
- Kuehn J. T. A military history of Japan: from the age of the Samurai to the 21st century. – Bloomsbury Publishing USA, 2014.
- Скворцова Е. Л. Япония: кризис культурной идентичности при встрече с западной цивилизацией //Вопросы философии. – 2012. – №. 7. – С. 52-63.
- Макеева А. Ю. Реорганизация японской армии в 50-90-х гг. XIX в //clio-science: Проблемы истории и междисциплинарного синтеза. – 2020. – С. 147-153.

